

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№6(6)

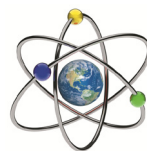
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 472 sahifa,
22-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

“Kitobxonlar klubi” modelining ingliz tili to‘garak mashg‘ulotlarida o‘quvchilarning kognitiv kompetensiyasini rivojlantirish mexanizmlari.....	10
Madaminova Gulzira Gulamkadirovna	
Bo‘lajak pedagoglarning kasbiy faoliyatida suggestiv yondashuvning o‘rni	14
Arolov Davronjon Davlataliyevich	
Akmeologik yondashuv asosida maktabgacha ta‘lim direktor o‘rinbosarlarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish mexanizmini takomillashtirish	19
Asatullayeva Sitora Dilmurod qizi	
Hozirgi o‘zbek tilida neologizmlarning tarixi va bugungi kun taraqqiyoti.....	22
Bektosheva Mehinbonu Abdumalik qizi	
Maktabgacha ta‘lim tashkilotlari bolalarida jamoada ishlash ko‘nikmalarini shakllantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	26
Djurayeva Dilfuza Nuriddin qizi	
Korpus lingvistikasi vositalari yordamida bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining til tahlili ko‘nikmalarini shakllantirish metodikasi.....	30
Eshonqulova Sarvinoz Yashinovna	
Talabalarning shaxsiy sifatlarini rivojlantirishda sun‘iy intellektning o‘rni va ahamiyati.....	35
Hojiyeva Nasiba Bahodirovna	
Logopedik mashg‘ulotlarni tashkil etish va rejalashtirish moduliga oid mustaqil ta‘lim topshiriqlarini integrativ modellashtirishning innovatsion texnologiyalari.....	39
Ibroximova O‘g‘iloy Inomjon qizi	
Jismoniy tarbiya darslarida ortiqcha vaznli bolalarga differensial yondashuvning ahamiyati	43
Yuldashev Bobirjon Noibjon o‘g‘li	
Maktabgacha ta‘lim tashkilotida xalq og‘zaki ijodi vositasida bolalarning axloqiy sifatlarini shakllantirishning ahamiyati.....	48
Muradxanova Munisaxon Ikrom qizi	
Bo‘lajak psixologlarda altruistik xulq motivlarini rivojlantirishning psixologik imkoniyatlari	54
Nusratova Mexriniso Baxshilloevna	
Inklyuziv ta‘lim tushunchasi va uning zamonaviy pedagogik paradigmalar tizimidagi o‘rni.....	59
Pulatova Dilfuza Azamkulovna	
Magistrlarda “Imposter sindromi”ni yengish orqali kreativ salohiyatni rivojlantirishning psixologik mexanizmlari.....	66
Qayumov Baxtiyor Zokirjon o‘g‘li	
Kichik maktab yoshidagi bolalar nutqining fonematik rivojlanishi	70
Qurbonova Sevara Suyunovna	
Mikrobiologiya ta‘limida individual pedagogik texnologiyalarni joriy etish mexanizmlari	74
Raxmatov Oxunjon Soibjonovich	
“Estetik tarbiya”, “kreativ kompetensiya”, “estetik tarbiya mexanizmlari” tushunchalarining konseptual asoslari.....	79
Saidova Feruza Akramovna	
Zamonaviy ta‘lim jarayonida neyropedagogika yordamida nutqiy ko‘nikmalarni rivojlantirish.....	84
Sidiqova Yulduz Sobirovna	
“So‘nggi jadid” Begali Qosimovning ilmiy-pedagogik merosi.....	88
Toxirova Dilshoda Inom qizi	
Ona tili darslarida o‘qib tushunish ko‘nikmasini rivojlantiruvchi mashq va topshiriqlar ustida ishlash	92
Turg‘unova Nilufar Muxiddin qizi	
Ingliz, golland va o‘zbek tillaridagi frazeologizmlarning lingvostatistik xususiyatlari.....	96
Xaydarova Go‘zalxon	

Maktabgacha yoshdagi bolalarda hayotiy kompetensiyalarni shakllantirishda yumshoq ko'nikmalarning ahamiyati.....	101
<i>Xolmatova Dilshoda Sherali qizi</i>	
Farzandlarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda oilaning pedagogik imkoniyatlari	105
<i>Yusupova Diloromxon Sabirdjanovna</i>	
Yoshlarda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish orqali sotsial manipulyativ ta'sirlarga psixologik barqarorlikni shakllantirish.....	109
<i>Qosimova Sarvinoz Baxtiyorovna</i>	
O'quvchilarda modellashtirish ko'nikmalarini shakllantirishga ko'maklashadigan faoliyat usullari	114
<i>Abdurazzaqov O'ktam Abduqayumovich</i>	
Dizartriya shakllarining klinik-patogenetik tahlili va differensial diagnostikasi	120
<i>Axmedova V. T.</i>	
Boshlang'ich sinflarda fanlararo yondashuvga asoslangan integrativ topshiriqlar ishlab chiqishning uslubiy asoslari.....	127
<i>Elmurodova Inoyat Abdumutalibovna</i>	
Deviant xulq-atvorli o'smirlar ijtimoiylashuvining psixologik determinantlari.....	132
<i>Elov Ziyodullo Sattorovich</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalari asosida talabalar o'quv natijalarini baholashning pedagogik modeli.....	138
<i>Ernazarov Mirzohid Yo'ldosh o'g'li</i>	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida biokimyo fanini raqamli texnologiyalar asosida o'qitish metodikasi	145
<i>Mamadaliyeva Zarina Raxmat qizi</i>	
Boshlang'ich ta'limda kognitiv tilshunoslikni joriy etish masalalar	150
<i>Mamatova Gulshan Amankulovna</i>	
Doston musiqiy merosini o'rganishni uslubiy takomillashtirish mazmuni.....	153
<i>Qo'shayev Ilhom Axtamovich, Nasirova Sevinch Ismatovna</i>	
"Elektr yoritish" fanida mustaqil ta'limning zamonaviy shakllari.....	157
<i>Nasretdinova Feruza Nabiyeвна</i>	
Maktabgacha va maktab yoshidagi bolalarda sog'lom turmush tarzi madaniyatini shakllantirish	162
<i>Nazarova Dildora Asatovna, Kuchkorova Robiya Shuxrat qizi</i>	
Dual ta'limda oliy ta'lim va maktabgacha ta'lim tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlikning mazmuni.....	167
<i>Qoraboyeva Zohidaxon To'lanboyevna, Tursunbayeva Sevara Abdullo qizi</i>	
A Methodological Model for Developing Pedagogical Reflection in Pre-Service EFL Teachers.....	172
<i>Rahimberdiyeva Maftuna Rakhimberdi kizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda sog'lom turmush tarzining kasbiy kompetentlikka ta'siri	177
<i>Raximova Saboxat Qaxramon qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda interaktiv texnologiyalar va faol ta'lim metodlarining samaradorligi	182
<i>Safarova Nigora Nasilloevna</i>	
Maktabgacha ta'lim jarayonida interfaol usullarning mazmuni, turlari va funksional ahamiyati.....	190
<i>Safarova Soliha Ilhomovna</i>	
Talabalarni ma'naviy tarbiyalash jarayonida diagnostik metodlardan samarali foydalanishning ahamiyati... 196	
<i>Saotmuratova Zebo Yuldash qizi</i>	
Musiqqa ta'limida interfaol metodlardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari.....	200
<i>Saparov Raxim Muratbayevich</i>	
Maktabgacha yoshdagi tarbiyalanuvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantirish ijtimoiy zarurat sifatida.....	204
<i>Xolmatova Yodgoroy Baxtiyorjon qizi</i>	
Energetika fanlarini o'qitishda sun'iy intellektdan foydalanishning pedagogik afzalliklari.....	208
<i>Zoxidov Iqboljon Zokirjonovich</i>	
Методическая модель контекстуального обучения в формировании лингвокультурной компетенции при обучении русскому языку в национальных группах	213
<i>Рустамова Ферузaxon Махмуджановна</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Integrating Artificial Intelligence into EFL Academic Writing Instruction: Opportunities, Challenges, and Pedagogical Implications..... 218 Allamurodov Elyor Tursun ugli	218
	Sahna nutqida adabiy tur va janrlarning metodik talqini..... 223 Dilrabo Jumanova	223
	Sun'iy intellekt asosidagi ta'lim ekotizimi: imkoniyatlar va xavflar ..... 227 Oqil Ochilov Lutfullo o'g'li	227
	Z avlod bilan ishlashda ta'lim va tarbiyaga oid zamonaviy tendensiyalar ..... 232 Ravshanov Sanjar Tolibjonovich	232
	Talabalarni ma'naviy tarbiyalash jarayonida diagnostik metodlardan samarali foydalanishning ahamiyati... 235 Saotmuratova Zebo Yuldash qizi	235
	Tarixiy-ilmiy materiallar va zamonaviy texnologiyalar integratsiyasi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining geometrik tafakkurini rivojlantirish metodikasi..... 239 Toshpulatova Mamura Ismailovna, Mannonova Dilafro'z Ravshan qizi	239
	Davlat-xususiy sherikchilik asosidagi maktabgacha ta'lim tashkilotlarini boshqarish va muvofiqlashtirish ... 244 Xakimov Abdug'ulom Soyibjonovich	244
	Ingliz tilini boshqa sohadagilarga o'qitishda grammatik jihatlar ..... 247 Ataboyeva Guliruxsor Baxtiyor qizi	247
	Methodological Foundations for Developing Environmental Education Through the Integration of Climate Change Education Into Biology Lessons in General Secondary Schools..... 250 Abdurakhmanova Iqbolkhon Yulchiyevna	250
	Sharq va G'arb mutafakkir olimlarining oila va farzand tarbiyasi borasidagi qarashlari ..... 255 Berdiyeva Dilnoza A'zamovna	255
	Ommaviy sport turlari yordamida ayollarni sog'lom turmush tarziga yo'naltirishda ilmiy yondashuv ..... 258 Charos Axmadova	258
	STEAM integratsiyasi orqali maktab o'quvchilarida tadbirkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish ..... 262 Choriyor Maxmatraimov Eshmamatovich	262
	Maktabgacha ta'lim kafedrasida bo'lajak tarbiyachilarni innovatsion-metodik faoliyatga tayyorlashni transformatsion boshqarish texnologiyasi ..... 267 Djalalov Baxromjan Begmurzayevich	267
	Raqamli transformatsiya sharoitida yosh ota-onalarda yolg'izlik hissining namoyon bo'lishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-psixologik va etnopsixologik omillar ..... 272 Erimmetova Nafisa Bahromovna	272
	Zamonaviy ta'lim muhitida talabalarning ijtimoiy-psixologik adaptatsiyasi va uning strategiyalari ..... 279 Haqberdiyeva Dinora Qobil qizi	279
	Maktab direktorlarining moliyaviy boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari..... 283 Karimov Jaxongir Abdunabiyevich	283
	Jadidlar merosiga e'tibor: tarixiy xotira va ma'naviy tiklanish omili..... 287 Madaminova Shaxodat Shomurotovna	287
	Sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'limdagi o'rni va nutqni baholashdagi imkoniyatlari..... 293 Mahmudova Maftuna Aktam qizi	293
	Effectiveness of Simulator Technologies in Pilot Training: an Experimental Study ..... 297 Maksudov Ilhomjon Turgunboy o'g'li	297
	Yangi O'zbekistonda o'qituvchi maqomining huquqiy kafolatlari va pedagogik faoliyat samaradorligi..... 301 Menlibayeva Azima Oralbayevna, Oralbayeva Aziza	301
	Raqamli jamiyat sharoitida ong transformatsiyasining falsafiy jihatlari..... 305 Muxitdin Nazarov	305
	10-11-sinf o'quvchilarida o'qishdan yozuvga o'tish ko'nikmasini rivojlantirishning bosqichli metodik tizimi ... 310 Nazarova Shoiraxon Abdumo'min qizi	310
	Zamonaviy ta'lim paradigmasida "potensial" tushunchasi: shaxsning rivojlanishga qaratilgan ichki imkoniyatlari, bilim, ko'nikma, qobiliyat va kompetensiya..... 314 Qurbonova Gulmira Alisher qizi	314

Deffenbacherning driving anger scale metodi asosida haydovchilarning agressiv xulq-atvorining psixologik xususiyatlarini jinslar kesimida o'rganish	318
<i>Rahim Usmonov Raxmonali o'g'li</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik-psixologik mexanizmlari.....	323
<i>Sadoqat Sarmanova Shermahmatovna</i>	
Vizual axborot: paydo bo'lish tarixi, qo'llanish sohalari va ta'lim jarayonidagi ahamiyati.....	328
<i>To'g'izboyev Faxriddin Ulashovich</i>	
Fizika darslarini tashkil etishning mazmuni, mohiyati va didaktik tamoyillari.....	334
<i>Turabova Lobar Xusen qizi</i>	
Ekstrakorporal urug'lantirish orqali tug'ilgan bolalarda xotiraning rivojlanishi	339
<i>Usmonova Xusnora Ergashovna</i>	
Raqamli ta'lim muhitida boshlang'ich sinf o'quvchilarining emotsional barqarorligini shakllantirish.....	344
<i>Yusupova Diloromxon Sabirdjanovna</i>	
Milliy va xalq o'yinlari vositasida talabalarni sog'lomlashtirish.....	347
<i>Axmedov Gayratjon Kosimovich</i>	
Деонтология медицинского персонала: этико-профессиональные ориентиры в условиях современной медицины.....	350
<i>Бабаджанова Гулчехра</i>	
Формирование творческого восприятия учащихся на уроках музыки.....	355
<i>Габдулманова Ильнура Минисламовна</i>	
Qizlar tarbiyasida maktab va mahalla hamkorligi monitoring tizimini takomillashtirishning pedagogik asoslari.....	358
<i>Abdurazoqova Marg'uba Muxammad qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tarbiyachilarida iqtisodiy tushunchalarni shakllantirish pedagogik muammo sifatida	362
<i>Ergashova Dilafro'z</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarda kasbiy karyerani shakllantirishning metodologik asoslari	365
<i>Hayitova Sarvinov Mahmudovna, Ilmiy rahbar: Ashirova Sojida Baxromovna</i>	
Pedagogical and Methodological Foundations for Developing an Interactive Mobile Application for Teaching English to Preschool Children (Based on the Solobee Project).....	368
<i>Khurshida Kuchkarova</i>	
O'spirinlarda kiberbullingning profilaktikasi va psixokorreksion imkoniyatlari.....	373
<i>Ibodova Gulimehr Inoyat qizi</i>	
Pedagogical Factors and Didactic Conditions for Developing Communicative Competence in Future Teachers.....	378
<i>Mirzayeva Gulshan Azamatovna</i>	
Musiqqa ta'limida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari.....	382
<i>Altmisheva Maftunabonu Baxtiyor qizi</i>	
The Importance of the Concept of Discursive Competence in Teaching English.....	386
<i>Mukhamatjonova Diyora Rustam qizi</i>	
Koxlear implantli bolalarni ta'lim jarayoniga moslashtirishning korreksion-pedagogik asoslari.....	390
<i>Najimova Muhabbat</i>	
Alfa avlod uchun internet xavflari klassifikatsiyasi metodlarini ishlab chiqish klassifikatori	393
<i>Ahralov Shavkat Sulaymonovich, Ahrorova Sevara Sulaymon qizi</i>	
Aqli zaif o'quvchilar ta'limida sensor integratsiyaning pedagogik imkoniyatlari.....	398
<i>Tajibayeva Shaxnoza Abdumuxtorovna</i>	
Koxlear implantatsiyali o'quvchilarning psixologik-pedagogik rehabilitatsiyasi samaradorligini oshirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish.....	401
<i>Yuldasheva Saodat Utkurovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarni zamonaviy pedagogik fikr-g'oyalardan kreativ foydalanishga tayyorlashning ustuvor tamoyillari.....	406
<i>Akbarova Feruza Uktamjonovna</i>	

Biologiya ta'lim bosqichida noan'anaviy integratsiyalashgan darslar jarayonida CLIL texnologiyfsini joriy etish	410
Azimov Ibragimjon Toshpulatovich, Toshpo'latova Nigina Ibrohimjon qizi	
Onlayn ta'lim muhitida didaktik kompetensiyani takomillashtirish yo'llari	416
Kushimova Mahbuba Janibekovna	
Inklyuziv ta'lim sharoitida koxlear implantga ega bolalarning eshituv-nutqiy faoliyatini tashkil etishning pedagogik asoslari.....	420
Mirzayeva Umidaxon Inamovna	
Bo'lajak o'qituvchilarni inklyuziv ta'limga tayyorlashda pedagogik shart-sharoitlar va tamoyillar tizimi.....	423
Omanqulova Shohida Nematillo qizi	
Talabalarda axborot-psixologik tahdidlarni oldini olishning psixologik imkoniyatlari.....	426
Ramazonov Jahongir Djalolovich	
Changes in the Structure and Strength of the Aluminum Alloys SAV-1 Irradiated With Fast Neutrons	431
S. A. Baytelesov, F. R. Kungurov, G. N. Turdieva, I. V. Papushki, A.V. Galushko	
Bo'lajak o'qituvchilarning mantiqiy fikrlash kompetensiyasini baholashga diagnostik model asosida yondashuv.....	438
Suvankulova Malika Baxtiyor qizi	
"Integratsion mexanizm" – integratsiyani tadqiq etishdagi muhim yo'nalish sifatida	444
Xayitov Lazizbek Rustamjon o'g'li	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalari talaba qizlarining somatotipik va funksional xususiyatlariga ko'ra tabaqalashtirilgan individual fitnes mashg'ulotlari uslubiyati.....	447
Ziyatov Muhammad Namazovich	
Проблемы формирования координационных способностей у дошкольников с нарушением слуха и рекомендации по их развитию	451
Закирова Сарвиноз Баратовна, Кобулова Шахризода Равшан кизи	
Uy ta'limi sharoitida o'quvchilarning o'qish savodxonligini rivojlantirishning pedagogik-metodik asoslari.....	455
Sodiqova Nurgul Tursunboyevna	
Paradzyudoni rivojlantirishning dolzarb muammolari va ularni takomillashtirish yo'llari.....	459
Berdiyev Sherzod Ochilovich	
Pedagogik antropologiya Ushinskiy talqinida	462
Ochilova M. P.	
Using Concept Checking Questions to Improve Vocabulary Retention in English Language Classrooms: Evidence from Uzbekistan	468
Ramazonov Jasurbek Safar O'g'li	

TALABALARDA AXBOROT- PSIXOLOGIK TAHDIDLARNI OLDINI OLISHNING PSIXOLOGIK IMKONIYATLARI

Ramazonov Jahongir Djalolovich

Buxoro davlat pedagogika instituti psixologiya kafedrasini professori,
Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya: Mazkur maqolada talabalarda axborot-psixologik tahdidlarning oldini olishning psixologik xususiyatlari tahlil qilingan. Axborotlashgan jamiyat sharoitida yoshlarning manipulyativ, destruktiv va dezinformatsion axborotlar ta'siriga duch kelish xavfi ortib borayotgani yoritilgan. Tadqiqotda axborot-psixologik xavfsizlikni ta'minlashning muhim omillari sifatida tanqidiy fikrlash, media va axborot savodxonligi, psixologik barqarorlik, emotsional intellekt hamda axborot iste'moli madaniyatining o'рни ochib berilgan.

Shuningdek, talabalarda axborot tahdidlariga nisbatan mafkuraviy va psixologik immunitetni shakllantirishning nazariy hamda amaliy jihatlari asoslangan. Tadqiqot natijalari talaba-yoshlarning axborot xavfsizligini mustahkamlash va ularning zararli axborot ta'siriga qarshi barqarorligini oshirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: axborot-psixologik tahdidlar, axborot xavfsizligi, media savodxonlik, axborot iste'moli madaniyati, tanqidiy fikrlash, psixologik barqarorlik, emotsional intellekt, mafkuraviy immunitet, talaba-yoshlar, dezinformatsiya.

Abstract: This article examines the psychological characteristics of preventing information and psychological threats among university students. It highlights the increasing risks of exposure to manipulative, destructive, and disinformation content in the context of an information society. The study reveals the significance of critical thinking, media and information literacy, psychological resilience, emotional intelligence, and information consumption culture as key factors in ensuring information and psychological security.

Furthermore, the theoretical and practical aspects of developing students' psychological and ideological immunity against information threats are substantiated. The findings contribute to the development of recommendations aimed at strengthening students' information security and enhancing their resistance to harmful informational influences.

Key words: information and psychological threats, information security, media literacy, information consumption culture, critical thinking, psychological resilience, emotional intelligence, ideological immunity, university students, disinformation.

Аннотация: В данной статье анализируются психологические особенности профилактики информационно-психологических угроз среди студентов. Рассматриваются риски воздействия манипулятивной, деструктивной и дезинформационной информации на молодежь в условиях информационного общества. В исследовании раскрывается роль критического мышления, медиа- и информационной грамотности, психологической устойчивости, эмоционального интеллекта и культуры потребления информации как важных факторов обеспечения информационно-психологической безопасности.

Также обосновываются теоретические и практические аспекты формирования психологического и идеологического иммунитета студентов к информационным угрозам. Результаты исследования могут быть использованы для разработки рекомендаций по укреплению информационной безопасности студенческой молодежи и повышению ее устойчивости к негативному информационному воздействию.

Ключевые слова: информационно-психологические угрозы, информационная безопасность, медиаграмотность, культура потребления информации, критическое мышление, психологическая устойчивость, эмоциональный интеллект, идеологический иммунитет, студенческая молодежь, дезинформация.

KIRISH

XXI asrda insoniyat taraqqiyotining asosiy omillaridan biri sifatida axborot va kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi e'tirof etilmoqda. Raqamli transformatsiya jarayonlari natijasida axborot almashinuvi tezligi ortib, internet va ijtimoiy tarmoqlar inson hayotining ajralmas qismiga aylandi. Bunday sharoitda axborot resurslaridan foydalanish imkoniyatlari kengayishi bilan bir qatorda, shaxs ongiga maqsadli ta'sir ko'rsatishga qaratilgan axborot-psixologik tahdidlarning ko'lami ham ortib bormoqda. Ayniqsa, ijtimoiy faolligi yuqori, dunyo-

qarashi shakllanish bosqichida bo'lgan talaba-yoshlar turli manipulyativ axborotlar, dezinformatsiya, kiberbulling, virtual zo'ravonlik, ekstremistik va radikal g'oyalar targ'iboti kabi salbiy ta'sirlarga nisbatan sezgir ijtimoiy guruhlardan biri hisoblanadi.

Jahon miqyosida olib borilayotgan ilmiy tadqiqotlar axborot-psixologik xavfsizlik masalasi zamonaviy ta'lim va tarbiya tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylanganligini ko'rsatmoqda. Raqamli muhitning kengayishi natijasida yoshlarning axborotni qabul qilish, qayta ishlash va baholash mexanizmlarida sezilarli o'zgarishlar kuzatilmoqda. Bu esa talabalarda tanqidiy fikrlash, media va axborot savodxonligi, emotsional barqarorlik hamda axborot iste'moli madaniyatini rivojlantirish zaruratini yanada kuchaytirmoqda. Chunki axborot-psixologik tahdidlar nafaqat shaxsning ruhiy holatiga, balki uning ijtimoiy pozitsiyasi, qadriyatlarini, motivatsiyasi va xulq-atvoriga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Bugungi kunda xalqaro tashkilotlar tomonidan yoshlarning media va axborot savodxonligini rivojlantirish, raqamli xavfsizlikni ta'minlash hamda axborot manipulyatsiyalariga qarshi immunitetni shakllantirish bo'yicha qator dasturlar amalga oshirilmoqda. Shuningdek, oliy ta'lim muassasalarida talabalarning axborot bilan ishlash kompetensiyalarini rivojlantirish, ularda tanqidiy va analitik tafakkurni shakllantirish, axborot oqimlarini saralash va baholash ko'nikmalarini rivojlantirish dolzarb pedagogik-psixologik vazifa sifatida qaralmoqda.

Mamlakatimizda ham yoshlarni turli axborot xurujlar va g'oyaviy tahdidlardan himoya qilish, ularda mustahkam mafkuraviy pozitsiya hamda sog'lom dunyoqarashni shakllantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasida yoshlar siyosati, ta'lim tizimini modernizatsiya qilish va raqamli texnologiyalarni rivojlantirishga qaratilgan normativ-huquqiy hujjatlarda yoshlarning axborot madaniyatini yuksaltirish, media savodxonligini rivojlantirish hamda axborot xavfsizligini ta'minlash masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu esa talabalarda axborot-psixologik tahdidlarni oldini olishning samarali psixologik mexanizmlarini ilmiy jihatdan o'rganishni taqozo etadi.

Mazkur maqolaning maqsadi talabalarda axborot-psixologik tahdidlarni oldini olishning psixologik xususiyatlarini tahlil qilish, ushbu jarayonga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash hamda axborot-psixologik xavfsizlikni ta'minlashning samarali psixologik mexanizmlarini asoslashdan iborat. Tadqiqot doirasida tanqidiy fikrlash, media savodxonlik, psixologik barqarorlik, emotsional intellekt va axborot iste'moli madaniyatining talabalarning axborot tahdidlariga qarshi immunitetini shakllantirishdagi o'zni yoritiladi. Shu bilan birga, talaba-yoshlarning axborot makonida xavfsiz faoliyat yuritishini ta'minlashga qaratilgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Mazkur tadqiqotning ilmiy ahamiyati shundaki, unda talabalarda axborot-psixologik tahdidlarning oldini olishning psixologik mexanizmlari tizimli ravishda tahlil qilinadi. Amaliy ahamiyati esa oliy ta'lim muassasalari psixologlari, pedagoglari hamda yoshlar bilan ishlovchi mutaxassislar faoliyatida foydalanish mumkin bo'lgan tavsiyalar ishlab chiqilishida namoyon bo'ladi. Natijada talabalarning axborot xavfsizligini ta'minlash, ularda sog'lom axborot iste'moli madaniyatini shakllantirish va mafkuraviy immunitetini mustahkamlashga xizmat qiluvchi ilmiy-metodik asoslar takomillashtiriladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Talabalarda axborot-psixologik tahdidlarni oldini olish muammosi O'zbekiston psixologiya va pedagogika fanida so'nggi yillarda dolzarb tadqiqot yo'nalishlaridan biriga aylanib bormoqda. Ushbu masalaning nazariy-metodologik asoslari yoshlar psixologiyasi, shaxs rivojlanishi, ijtimoiylashuv, axborot madaniyati, media savodxonlik va mafkuraviy immunitetni shakllantirishga oid tadqiqotlarda o'z aksini topgan.

O'zbek psixologiya fanining yirik namoyandalardan biri bo'lgan E. G'oziyev ilmiy ishlarida shaxsning ijtimoiylashuvi, tafakkur rivojlanishi va mustaqil fikrlash jarayonlari chuqur tahlil qilingan. Olimning ta'kidlashicha, yoshlarning mustaqil va tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish ularni turli tashqi ta'sirlardan, jumladan, axborot manipulyatsiyalaridan himoya qilishning muhim omili hisoblanadi.

Shaxs psixologiyasi va ijtimoiy psixologiya yo'nalishida samarali ilmiy izlanishlar olib borgan V. Karimova tadqiqotlarida shaxslararo munosabatlar, ijtimoiy ta'sir va kommunikativ jarayonlarning psixologik mexanizmlari yoritilgan. Olim yoshlarning axborotni qabul qilishida ijtimoiy muhit, referent guruhlar va ommaviy kommunikatsiya vositalarining ta'siri yuqori ekanligini qayd etadi. Bu esa talabalarda axborotni tanlash va baholash ko'nikmalarini rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi.

O'zbekiston psixologiya maktabining asoschilaridan biri bo'lgan M. Davletshin ilmiy ishlarida yoshlarning intellektual rivojlanishi, bilish jarayonlari va ta'lim faoliyatining psixologik omillari o'rganilgan. Uning tadqiqotlarida shaxsning bilish faolligi va mustaqil tafakkuri turli salbiy ta'sirlarga qarshi psixologik barqarorlikni ta'minlovchi omillar sifatida talqin etiladi.

Yoshlar tarbiyasi va ijtimoiy psixologiya masalalarini tadqiq qilgan G. Shoumarov ilmiy qarashlarida shaxsning ma'naviy-axloqiy rivojlanishi hamda ijtimoiy qadriyatlarni o'zlashtirish jarayonlari tahlil qilingan. Olimning fikricha, mustahkam e'tiqod va qadriyatlarga ega bo'lgan yoshlar turli g'oyaviy va axborot xurujlariga nisbatan bardoshlilik namoyon etadilar.

Ta'lim psixologiyasi va oila psixologiyasi yo'nalishida ilmiy tadqiqotlar olib borgan R. Sunnatova yoshlarning ijtimoiy moslashuvi, psixologik salomatligi va ma'naviy kamoloti masalalarini o'rgangan. Uning ilmiy ishlari talabalarda psixologik himoya mexanizmlarini rivojlantirish hamda sog'lom axborot muhitini yaratishning ahamiyatini ochib beradi.

Shuningdek, B. Qodirov, N. Sog'inov, E. Yusupov, Q. Nazarov va boshqa mahalliy olimlarning ilmiy tadqiqotlarida yoshlarning mafkuraviy tarbiyasi, ma'naviy xavfsizligi, axborot madaniyati hamda komil insonni shakllantirish masalalari yoritilgan. Ularning ilmiy qarashlarida axborot makonida yuzaga kelayotgan turli tahdidlarning oldini olishda ma'naviy-axloqiy tarbiya va mustaqil fikrlashning ustuvor ahamiyati ta'kidlanadi.

So'nggi yillarda respublikamizda axborot iste'moli madaniyati, media savodxonlik va axborot xavfsizligi muammolariga bag'ishlangan tadqiqotlar soni ortib bormoqda. Xususan, D. Baratova va boshqa tadqiqotchilarning ilmiy ishlarida talabalarning axborot iste'moli xususiyatlari, media makondagi xulq-atvori hamda axborot-psixologik xavfsizlikni ta'minlash omillari o'rganilgan. Ushbu tadqiqotlarda axborot iste'moli madaniyati, tanqidiy fikrlash va media savodxonlikning yoshlarni axborot tahdidlaridan himoya qilishdagi o'rni asoslab berilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tahlil qilingan ilmiy manbalar shuni ko'rsatadiki, o'zbek olimlari tomonidan yoshlarning ma'naviy-psixologik rivojlanishi, mustaqil fikrlashi, axborot madaniyati va mafkuraviy immunitetini shakllantirish masalalari keng tadqiq etilgan. Biroq talabalarda axborot-psixologik tahdidlarni oldini olishning psixologik xususiyatlari, axborot iste'moli madaniyati, media savodxonlik va psixologik barqarorlikning o'zaro bog'liqligini kompleks tarzda o'rganishga qaratilgan ilmiy izlanishlar yetarli darajada emas. Shu sababli mazkur mavzuni chuqur tadqiq etish zamonaviy psixologiya fanining dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Zamonaviy axborotlashgan jamiyat sharoitida axborot inson hayotining barcha jabhalariga chuqur kirib borgan muhim ijtimoiy hodisaga aylandi. Internet texnologiyalari, ijtimoiy tarmoqlar, messenjerlar va ommaviy kommunikatsiya vositalarining keng rivojlanishi natijasida talaba-yoshlarning axborot bilan muloqot qilish imkoniyatlari sezilarli darajada ortdi. Biroq axborot oqimining keskin ko'payishi bilan bir qatorda turli axborot-psixologik tahdidlar ham yuzaga kelmoqda. Mazkur tahdidlar yoshlarning dunyoqarashi, ma'naviy qadriyatlarini, ruhiy holati va ijtimoiy xulq-atvoriga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli talabalarda axborot-psixologik tahdidlarning oldini olishning psixologik xususiyatlarini o'rganish bugungi kunning muhim ilmiy-amaliy vazifalaridan biri hisoblanadi.

Talabalik davri shaxs rivojlanishining muhim bosqichlaridan biri bo'lib, mazkur davrda dunyoqarash, qadriyatlar tizimi, mustaqil fikrlash va kasbiy identifikatsiya shakllanadi. Shu bilan birga, yoshlar yangi axborotlarni faol qabul qiluvchi va ulardan keng foydalanadigan ijtimoiy qatlam hisoblanadi. Psixologik nuqtai nazardan qaraganda, talabalarning axborot-psixologik tahdidlarga moyilligi ularning yosh xususiyatlari, emotsional ta'sirchanligi, ijtimoiy faolligi va o'zini namoyon qilish ehtiyojlari bilan izohlanadi. Ayrim hollarda axborotlarni yetarli darajada tahlil qilmasdan qabul qilish, virtual muhitdagi ma'lumotlarga ortiqcha ishonch bildirish yoki ommaviy fikr ta'sirida qaror qabul qilish yoshlarning manipulyativ axborotlarga berilib ketishiga sabab bo'lishi mumkin.

Axborot-psixologik tahdidlarning asosiy ko'rinishlari dezinformatsiya, manipulyativ axborotlar, feyk xabarlar, kiberbulling, internet orqali amalga oshiriladigan psixologik bosim, zararli g'oyalar targ'iboti va ma'naviy qadriyatlariga zid bo'lgan kontentlar orqali namoyon bo'ladi. Bunday tahdidlar talabalarning psixologik holatida xavotir, ishonchsizlik, stress, agressivlik yoki ijtimoiy moslashuvning buzilishiga olib kelishi mumkin. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlarda tarqatilayotgan emotsional mazmundagi axborotlar yoshlarning ongiga tez ta'sir ko'rsatib, ularda voqelikni noto'g'ri baholash holatlarini yuzaga keltiradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Talabalarda axborot-psixologik tahdidlarning oldini olishda eng muhim psixologik omillardan biri tanqidiy fikrlash hisoblanadi. Tanqidiy fikrlash shaxsga axborotni chuqur tahlil qilish, uning manbasi va maqsadini aniqlash, faktlarni tekshirish hamda mustaqil xulosalar chiqarish imkonini beradi. Tanqidiy fikrlash ko'nikmalari rivojlangan talaba har qanday axborotni shubhasiz qabul qilmaydi, balki uni tahliliy yondashuv asosida baholaydi. Bu esa manipulyativ ta'sirlar va yolg'on ma'lumotlarning salbiy oqibatlarini kamaytirishga xizmat qiladi.

Axborot-psixologik xavfsizlikni ta'minlashda media va axborot savodxonligi ham muhim ahamiyat kasb etadi. Media savodxonlik shaxsning turli axborot manbalarini tahlil qilish, baholash va ulardan oqilona foydalanish qobiliyatini ifodalaydi. Talabalarda media savodxonlik darajasining yuqori bo'lishi axborotlarni saralash, manbalarni tekshirish, yolg'on xabarlarini aniqlash va media manipulyatsiyalarni anglash imkoniyatlarini kengaytiradi. Natijada ular axborot makonida mustaqil va ongli faoliyat yurita oladilar.

Psixologik barqarorlik ham axborot-psixologik tahdidlarning oldini olishda muhim o'rin tutadi. Psixologik barqarorlik shaxsning turli stressli vaziyatlar va salbiy tashqi ta'sirlarga nisbatan chidamliligini ifodalaydi. Emotsional jihatdan barqaror bo'lgan talabalar salbiy axborotlarning ta'siriga kamroq beriladilar hamda murakkab vaziyatlarda oqilona qaror qabul qila oladilar. Shu bois talabalarda stressga chidamlilik, o'zini boshqarish, refleksiya va emotsional intellektni rivojlantirish axborot-psixologik himoyaning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Talabalarda axborot iste'moli madaniyatini shakllantirish ham axborot tahdidlariga qarshi kurashishda samarali vosita hisoblanadi. Axborot iste'moli madaniyati shaxsning axborotdan maqsadli, tanqidiy va mas'uliyatli foydalanish darajasini belgilaydi. Sog'lom axborot iste'moli madaniyatiga ega bo'lgan talaba o'z vaqtini samarali boshqaradi, ishonchli manbalardan foydalanadi va zararli kontentlardan cheklanishga harakat qiladi. Bu esa axborot makonida yuzaga keladigan salbiy ta'sirlarning oldini olish imkonini beradi.

Talabalarda axborot-psixologik tahdidlarga qarshi psixologik immunitetni shakllantirish murakkab va uzluksiz jarayon hisoblanadi. Mazkur immunitetning asosini tanqidiy fikrlash, media savodxonlik, psixologik barqarorlik, emotsional intellekt, ma'naviy qadriyatlar va axborot iste'moli madaniyati tashkil etadi. Ushbu sifatlar uyg'un rivojlangan taqdirda talaba turli axborot xurujlar, manipulyativ ta'sirlar va destruktiv g'oyalarga nisbatan mustahkam psixologik pozitsiyani shakllantira oladi.

Shunday qilib, axborot-psixologik tahdidlarning oldini olish talabalarining shaxsiy rivojlanishi, axborot bilan ishlash kompetensiyalari va psixologik tayyorgarligi bilan chambarchas bog'liqdir. Oliy ta'lim muassasalarida talabalarining media savodxonligini oshirish, tanqidiy fikrlashini rivojlantirish, axborot iste'moli madaniyatini shakllantirish hamda psixologik barqarorligini mustahkamlashga qaratilgan tizimli ishlarni amalga oshirish axborot-psixologik xavfsizlikni ta'minlashning muhim shartlaridan biri hisoblanadi. Bunday yondashuv yoshlarning zamonaviy axborot makonida xavfsiz, faol va ongli ishtirok etishiga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, axborotlashuv jarayonlarining jadallashuvi va raqamli texnologiyalarning keng tarqalishi talaba-yoshlarning axborot makonidagi faolligini sezilarli darajada oshirgan bo'lsa-da, ularning turli axborot-psixologik tahdidlar ta'siriga duch kelish ehtimolini ham kuchaytirmoqda. Dezinformatiya, manipulyativ axborotlar, kiberbulling, virtual bosim va turli g'oyaviy ta'sirlar talabalarining psixologik holati, dunyoqarashi, qadriyatlari hamda ijtimoiy xulq-atvoriga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Tahlillar natijasida aniqlanishicha, talabalarining axborot-psixologik tahdidlarga beriluvchanligi ularning tanqidiy fikrlash darajasi, media va axborot savodxonligi, psixologik barqarorligi hamda axborot iste'moli madaniyatining shakllanganlik darajasi bilan bevosita bog'liqdir. Mazkur sifatlar yetarli rivojlanmagan hollarda yoshlarning axborotni tanqidiy baholash imkoniyatlari cheklanib, manipulyativ va destruktiv ta'sirlarga moyilligi ortadi. Tadqiqot davomida talabalarda axborot-psixologik tahdidlarning oldini olishning muhim psixologik omillari sifatida tanqidiy fikrlash, emotsional intellekt, psixologik barqarorlik, reflektiv tafakkur, media savodxonlik va sog'lom axborot iste'moli madaniyati alohida ahamiyat kasb etishi asoslandi. Aynan ushbu omillar yoshlarning axborotlarni ongli ravishda qabul qilishi, tahlil qilishi va baholashiga, shuningdek, turli axborot xurujlarga nisbatan mustahkam psixologik pozitsiyani shakllantirishiga xizmat qiladi.

Shuningdek, talabalarda axborot-psixologik immunitetni shakllantirish faqatgina bilim berish bilan cheklanmasdan, balki ularning mustaqil fikrlashini rivojlantirish, ma'naviy-axloqiy qadriyatlarini mustahkamlash, axborot bilan ishlash kompetensiyalarini takomillashtirish va psixologik himoya mexanizmlarini rivojlantirishni ham talab qilishi aniqlandi. Bu jarayonda oliy ta'lim muassasalari, oila, ommaviy axborot vositalari va jamiyatning boshqa ijtimoiy institutlari o'zaro hamkorlikda faoliyat olib borishi muhim ahamiyatga ega.

Umuman olganda, talabalarda axborot-psixologik tahdidlarni oldini olishning samaradorligi kompleks psixologik-pedagogik yondashuvni talab etadi. Oliy ta'lim muassasalarida media savodxonlikni rivojlantirish, tanqidiy fikrlashni shakllantirish, axborot iste'moli madaniyatini yuksaltirish hamda psixologik barqarorlikni mustahkamlashga qaratilgan maqsadli dasturlarni joriy etish yoshlarning axborot xavfsizligini ta'minlash, ularning mafkuraviy immunitetini kuchaytirish va zamonaviy axborot makonida xavfsiz faoliyat yuritish kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu jihatdan mazkur tadqiqot natijalari talabalarining axborot-psixologik xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan ilmiy va amaliy ishlarni takomillashtirish uchun muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari asosida talabalarda axborot-psixologik tahdidlarning oldini olish samaradorligini oshirish maqsadida quyidagi ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. Oliy ta'lim muassasalarida media va axborot savodxonligini rivojlantirishga qaratilgan maxsus o'quv kurslari va treninglarni joriy etish maqsadga muvofiq. Mazkur mashg'ulotlarda talabalarni axborotni izlash, tahlil qilish, baholash va tekshirish ko'nikmalarini shakllantirishga alohida e'tibor qaratish lozim.

2. Talabalarning tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan interaktiv metodlardan foydalanish tavsiya etiladi. Xususan, munozaralar, debatlar, keys-stadilar, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va loyiha faoliyatlari yoshlarning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.
3. Ta'lim muassasalari psixologik xizmatlari faoliyatida axborot-psixologik xavfsizlik masalalariga alohida e'tibor qaratish zarur. Psixologlar tomonidan talabalarning axborot tahdidlariga moyillik darajasini aniqlash, profilaktik suhbatlar va psixologik treninglar tashkil etilishi maqsadga muvofiqdir.
4. Talabalarda psixologik barqarorlik va emotsional intellektni rivojlantirish dasturlarini amalga oshirish lozim. Stressni boshqarish, hissiyotlarni nazorat qilish, konfliktlarni konstruktiv hal etish va o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirish axborot tahdidlarining salbiy ta'sirini kamaytiradi.
5. Axborot iste'moli madaniyatini shakllantirish bo'yicha tizimli targ'ibot ishlarini kuchaytirish tavsiya etiladi. Talabalarda internet va ijtimoiy tarmoqlardan oqilona foydalanish, vaqtni samarali taqsimlash hamda zararli kontentlardan himoyalani ko'nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.
6. O'quv jarayoniga raqamli xavfsizlik va kiberxavfsizlik elementlarini integratsiya qilish zarur. Talabalar shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, internetdagi firibgarlik va manipulyativ texnologiyalarni aniqlash bo'yicha amaliy bilimlarga ega bo'lishlari kerak.
7. Professor-o'qituvchilarning axborot-psixologik xavfsizlik bo'yicha kasbiy kompetensiyalarini oshirish maqsadga muvofiq. Chunki pedagoglar yoshlarni axborot tahdidlaridan himoya qilish va ularda tanqidiy fikrlashni shakllantirishning asosiy subyektlaridan biri hisoblanadi.
8. Ota-onalar va ta'lim muassasalari hamkorligini kuchaytirish tavsiya etiladi. Ota-onalarning media savodxonligi va axborot xavfsizligi bo'yicha bilimlarini oshirish yoshlarning axborot muhitidagi faoliyatini samarali nazorat qilish imkonini beradi.

Shunday qilib, talabalarda axborot-psixologik tahdidlarning oldini olish bo'yicha tavsiya etilgan chora-tadbirlarni tizimli ravishda amalga oshirish yoshlarning axborot xavfsizligini ta'minlash, media savodxonligini rivojlantirish, psixologik barqarorligini mustahkamlash hamda sog'lom axborot iste'moli madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi. Natijada talaba-yoshlarning zamonaviy axborot makonida xavfsiz va samarali faoliyat yuritish kompetensiyalari yanada rivojlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. G'oziyev E.G'. Umumiy psixologiya. - Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2010. - 540 b.
2. G'oziyev E.G'. Yosh davrlari psixologiyasi. - Toshkent: O'qituvchi, 2014. - 320 b.
3. Karimova V.M. Ijtimoiy psixologiya va ijtimoiy amaliyot. - Toshkent: Universitet, 2009. - 192 b.
4. Karimova V.M. Psixologiya. - Toshkent: Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 2002. - 205 b.
5. Davletshin M.G. Zamonaviy maktab o'quvchisining psixologiyasi. - Toshkent: O'zbekiston, 1999. - 312 b.
6. Davletshin M.G., Do'stmuhamedova Sh.A., Mavlonov M.M., To'ychiyeva S.M. Yosh va pedagogik psixologiya. - Toshkent: TDPU, 2009. - 274 b.
7. Shoumarov G'.B. Oila psixologiyasi. - Toshkent: Sharq, 2008 - 296 b.
8. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Yoshlarni axborot xurujlaridan himoya qilish va media madaniyatini rivojlantirish bo'yicha metodik tavsiyalar. - Toshkent, 2022. - 98 b.
9. Respublika Ma'naviyat va ma'rifat markazi. Yoshlar mafkuraviy immunitetini shakllantirishning nazariy asoslari. - Toshkent: Ma'naviyat, 2021. - 176 b.
10. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi. Talaba-yoshlar ma'naviy kamolotini rivojlantirish konsepsiyasi. - Toshkent, 2023. - 84 b.
11. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 19-avgustdagi PQ-296-son qarori. Yoshlarni axborot makonidagi salbiy ta'sirlardan himoya qilish va media savodxonlikni rivojlantirishga oid chora-tadbirlar.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(6)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.